

Hubro. Foto: Georg Bangjord, SNO

Hvordan skjøtte kystlynghei for hubro?

I en kombinert litteratur og feltstudie har NIBIO Tjøtta i samarbeid med Møreforskning Ålesund belyst problematikken rundt sårbare, bakkehekkende fugler med leveområde i kystlynghei. En av disse artene er hubro (*Bubo bubo*) (EN). Resultatene fra studiet viser at forekomst av hekkende hubro i kystlynghei krever tilpassing av skjøtsel og at dette kan oppnås uten å gå på bekostning av andre verdier i naturtypen. Hensynet til hubro ivaretas gjennom å forlenge rotasjonsintervall, flytting av tidspunkt for lyngsviing og regulering av beite av for utegangersau.

KYSTLYNGHEI

Kystlynghei er en flere tusen år gammel menneskeskapt naturtype som er utviklet gjennom langvarig beitepåvirkning fra husdyr og regelmessig lyngsviing. Kystlynghei er utvalgt naturtype og vurdert som truet (EN). Naturtypen finnes i de ytterste kyststrøk, der klimaet er vintermildt og fuktig, og identifiseres som et skogløst landskap dominert av røsslyng. Naturtypen er seminaturlig, det vil si at skjøtsel er nødvendig for at naturtypen skal ivaretas. Skjøtselen optimaliserer både beitekvalitet og naturverdier. Det blir gjerne

anbefalt at mellom 3 og 6 % av lyngheiarealet blir svidd hvert år. Dette tilsier et rotasjonsintervall med regelmessig lyngsviing hvert 15 – 30 år. All lyngsviing skal skje på frossen eller fuktig mark i perioden mellom 15. september og 15. april, og foregår normalt i januar og fram til og med mars. Anbefalt beitetrykk er mellom 0,8-1,2 morsau (sau+lam) pr. ha. kystlynghei. Et godt helårsbeite for utegangersau er karakterisert av en mosaikk mellom grasmark og kystlynghei, der kystlyngheia er representert i ulike aldersfaser. Der de klimatiske forholdene setter begrensninger på vinterbeiting, bør beitesesongen starte tidlig vår og forlenges utover høsten.

HUBRO

Kystlynghei er viktig leveområde for flere trua og sårbare arter, deriblant hubro som er vår største ugle og en av våre mest trua fuglearter. Fra tidligere å være en art med utbredelse over store deler av landet, har den nå sin viktigste utbredelse i kystområda fra Agderfylkene til og med Nordland. Den har vært fredet siden 1971. Tidligere jakt og elektrokusjon etter berøring med strømmettet er viktigste årsak til bestandsnedgang. Smågnagere og sjøfugl er de viktigste byttedyra, men den kan også ta hare, fisk, frosk og andre fuglearter. Hubro er territoriell og territoriet kan være fra 1,5 – 80 km² stort.

Hubro i dagleie. Foto: Georg Bangjord/SNO.

REIRPLASS

Hubro velger i likhet med mange andre bakkehekkende fugler gjerne reirplass der det er tørt og god beskyttelse fra vær, vind og reirpredasjon. Den liker å ha godt utsyn fra reiret, og det plasseres gjerne på ei fjellhyll med overheng, under en stein eller en einerbusk. Hubro benytter de samme hekkplassene år etter år, og det er eksempler på gode reirplasser som har vært benyttet mer eller mindre sammenhengende i 4000 år. Arten hevder territorium allerede fra februar, og egglegging kan begynne seint i mars i sør og i april i nord. Gjennom hele denne perioden og frem til ungene begynner å vokse til er den svært var for forstyrrelser. Hubro hekker ikke hvert år og ett hubropar kan ha flere alternative reirplasser de veksler mellom for å unngå problem med parasitter og få bedre tilgang til byttedyr.

HUBRO MÅ HA RO RUNDT REIRET OG TILGANG TIL GODE JAKTHABITAT

Lyngsviing er en kraftig og temmelig dramatisk forstyrrelse, og fører i tillegg til økt ferdsløshet i en periode. Ved gjentatte og kraftige forstyrrelser ved reirplass vil hubro sky dette reiret og flytte til en annen og dermed mindre optimal reirplass, eller eventuelt avstå fra hekking dette året. Fra flere studier er det vist at hubro har bedre hekkesuksess i territorier med åpen vegetasjonsstruktur. Dette gir større variasjon i byttedysammensetting.

BEITING MED UTEGANGERSAU

Omlegging av sauehold fra inneføring gjennom vinteren til hold av utegangersau som beiter ute hele året, har i enkelte områder ført til konflikt mellom hubro og beitenæringa. Dette fordi utegangersau kan fortrenge hubro fra reirhyllene og beitetrykket kan også bli for høgt slik at byttedyr som f.eks vånd forsvinner fra området.

RÅD FOR TILPASSING AV SKJØTSEL

- Ved oppstart av skjøtelsplanarbeid i store og sammensatte lokaliteter der det kan forekomme hekkende hubro, eller andre sårbare og freda arter, skal Fylkesmannens Miljøavdeling eller Statens Naturoppsyn (SNO) kontaktes.
- Avstå fra lyngsviing nært inntil reirplass og i stedet iverksette rydding dersom det er behov for å stoppe tilgroing.
- Flytt lyngsviing til sein høst eller tidlig vinter (november-januar). Observasjonelle studier har vist at høstsvidd lynghei har minst like god revege-

To om lag 5 uker gamle hubrounger på reirhylle.
Foto: Martin Pearson/Privat.

Godt skjøttet kystlynghei, her fra Tarva i Bjugn kommune.
Foto: Pål Thorvaldsen/NIBIO.

Uteangersau på beite kan i enkelte tilfeller gi konflikt med hubro dersom den tar i bruk reirhyllene til liggeplass.
Foto: Pål Thorvaldsen/NIBIO

Kystlynghei. Foto: Pål Thorvaldsen/NIBIO.

tering etter lyngsviing som som sviing i mars eller april. For å unngå unødvendige forstyrrelser for hubro skal lyngsviing være avsluttet før nyttår i sør og før utgangen av januar i nord.

- Forleng rotasjonssyklusen. Korte intervall mellom lyngbrenning er ikke anbefalt i et hubroterritorium. Dette fordi intensivt skjøtta lyngheier utvikler mindre vegetasjonsstruktur, og blir da dårligere egnet for mange av hubroens byttedyr. Det er gjerne forekomst av gammel og høgvokst røsslyng og et spredt busksjikt av ulike lauvtrær som bidrar til struktur i vegetasjonssjikt. Samtidig er det viktig at det ikke går for lenge mellom sviing for å opprettholde artsmangfoldet i kystlynghei. I hubroterritorier bør en etterstrebe er mosaikker av områder med ulik rotasjonssyklus. I de delene der en legger til rette for forlenget rotasjonssyklus kan den økes til opp mot 30 år i sør og 40 år i nord.
- Beskytt reirplass mot uteangersau. Uteangersau skal fortrinnsvis stenges bort fra reirhyllene der dette lar seg gjøre. Alternativt kan en gjerde bort deler av beiteområdet i deler året for å holde sau bort i perioden fra januar til juni. For å sikre

dyrevelferd kan det bygges leskur i betryggende avstand fra hekkeplass.

- Unngå for intensiv beiting. Dette er negativt både for kystlynghei og hubro.
- Bruk skjøtselsplan og inngå gjerne samarbeid med ornitologisk fagmiljø eller SNO for å øke kunnskapen om området og artene som lever der.

HENSYNET TIL ANDRE BAKKEHEKKENDE FUGLEARTER I KYSTLYNGHEI

Lyngsviing må utføres med omtanke i områder med bakkehekkende fugler og spesielt de som begynner egglegging tidlig eller hekker i kolonier, slik som mange av våre sjøfugler. I disse områdene bør lyngsviing være avsluttet ved utgangen av februar og kan med fordel flyttes til om høsten. Det er avgjørende at selve hekkeplassene ikke blir berørt av brannen. Måkekolonier ligger ofte høgt i terrenget der vindslitasje holder vegetasjonssjiktet nede. Dersom gjengroing blir et problem vil disse fuglene flytte kolonien og etablere seg på et mer egnet sted, og lokaliteten kan da brennes. Andre arter som grågås, siland og ærfugl

Regelmessig lyngbrenning er nødvendig for god skjøtsel av kystlynghei, men kan være også en kraftig forstyrrelse for bakkehekkende fugl som hubro Foto: Siri Haugum/UiB.

foretrekker gjerne å legge reiret under en einerbusk eller tilsvarende slik at de har skjul for predatorer og for vær og vind. Det kan derfor i mange områder være bra for slike arter at det står igjen områder med degenererende hei enkelte steder, spesielt gjelder dette ned mot sjøkanten. Også disse artene skyr skog og tett kratt, og er avhengig av at det blir svidd, men med lengre rotasjonsintervall.

LITTERATUR

Bangjord, G. 2016. Bedre kunnskap om hubro gir styrket forvaltning av arten. *Vår Fuglefauna* 39, 66-71.

Direktoratet for Naturforvaltning. 2009. Handlingsplan for hubro, *Bubo bubo*. Direktoratet for Naturforvaltning-rapport.

Kaland, P., Kvamme, M. 2013. Kystlyngheiene i Norge- kunnskapsstatus og beskrivelse av 23 referanseområder. Oppdragsrapport. Miljødirektoratet, Trondheim, Norway.

Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L., Kvamme, M. (red.) 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget.

Thorvaldsen, P., Velle, L.G., Pearson, M. & Carlsen, T.H. 2017. Tilpasning av skjøtsel i kystlynghei ved forekomst av hubro. Høstsviing, forlengede brannrotasjoner og beiting. NIBIO Rapport 3(64). 50 s.+ 1 vedlegg.

Studiet har vært finansiert av Landbruksdirektoratet, Miljødirektoratet, Fylkesmannen i Nordland v. Miljøavdelingen og NIBIO Tjøtta.

FORFATTERE:

Pål Thorvaldsen¹ og Liv Guri Velle²

¹ NIBIO Tjøtta, Avdeling for kulturlandskap og biomangfold. pal.thorvaldsen@nibio.no

² Møreforskning Ålesund. liv.velle@moreforsk.no